

Lagrådsremiss

Politisk information i skolan

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 31 augusti 2017

Anna Ekström

Eva Lenberg
(Utbildningsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I denna lagrådsremiss föreslås att nya bestämmelser införs i skollagen (2010:800) som anger att det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Om politiska partier bjuds in får antalet begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet. Rektorn får även bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval, om urvalet sker på en annan objektiv grund. Om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Rektorn får dock besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	4
3	Ärendet och dess beredning	5
4	Trots skolans demokratiuppdrag upplevs det som oklart hur politiska partier får bjudas in	6
5	Nuvarande reglering.....	7
6	Det ska tydliggöras hur politiska partier kan tas emot i skolan.....	8
7	Befintligt stödmaterial behöver uppdateras	23
8	Ikraftträdande.....	24
9	Konsekvenser av förslaget	25
10	Författningskommentar	28
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet (SOU 2016:04)	30
Bilaga 2	Lagförslag i betänkandet	36
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	37

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att det i skollagen (2010:800) ska införas en ny paragraf, 1 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 a §

Rektorn beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Om politiska partier bjuds in får antalet begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet.

Rektorn får även bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval än som anges i första stycket, om urvalet sker på en annan objektiv grund.

Om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola enligt första eller andra stycket behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Rektorn får dock besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen bemyndigade den 21 augusti 2014 en särskild utredare att dels analysera de bestämmelser som reglerar hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier i skolorna, dels överväga om skolan ska kunna begränsa det antal politiska partier som skolan tar emot på objektiva grunder, t.ex. till att avse sådana partier som vid tillfället är representerade i riksdagen. Utredaren skulle också, om så bedömdes möjligt och lämpligt, lämna nödvändiga författningsförslag. En utgångspunkt för arbetet var enligt direktiven att det är önskvärt att elever i sin utbildning ges möjlighet att ta del av politisk opinionsbildning som en del av skolans uppdrag att förbereda elever för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetslivet.

Utredaren lämnade den 15 januari 2016 betänkandet Politisk information i skolan – ett led i demokratiuppdraget (SOU 2016:4). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2016/00155/GV).

Under den fortsatta beredningen har vissa myndigheter och organ beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss som innehåller vissa sakliga och redaktionella ändringar i förhållande till utredningens förslag (se vidare avsnitt 6). De myndigheter och organ som har beretts tillfälle att yttra sig över utkastet är Riksdagens ombudsmän (JO), Förvaltningsrätten i Stockholm, Justitiekanslern (JK), Barnombudsmannen, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF), Sameskolstyrelsen, Uppsala universitet, Högskolan Dalarna, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer, Sveriges elevråd – SVEA, Sveriges skolledarförbund, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Socialdemokraterna, Moderaterna, Sverigedemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Vänsterpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna, Piratpartiet, Feministiskt initiativ, Dalarnas Sjukvårdsparti, Djurens parti, Direktdemokraterna, Liberala partiet, Enhet, Centerpartiets ungdomsförbund, Grön Ungdom, Kristdemokratiska ungdomsförbundet, Liberala ungdomsförbundet, Moderata ungdomsförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Ung vänster, Ungsvenskarna, Unga Feminister och Ung Pirat. Inkomna yttranden finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2016/00155/GV). MUCF, Högskolan Dalarna, Lärarnas Riksförbund och Friskolornas riksförbund tillstyrker förslaget i utkastet. JK, Förvaltningsrätten i Stockholm, Barnombudsmannen och SKL har inkommit med besked att de inte har några synpunkter på utkastet till lagrådsremiss. Vidare har synpunkter inkommit från JO, Skolverket, Skolinspektionen, Sveriges skolledarförbund och Sveriges Elevkårer. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.

4 Trots skolans demokratiuppdrag upplevs det som oklart hur politiska partier får bjudas in

Politisk information i skolan är en del av skolans demokratiuppdrag

Bestämmelser om statskicketets grunder och mänskliga fri- och rättigheter, som kan sägas utgöra vår konstitutions värdegrund, finns i 1 och 2 kap. regeringsformen (RF). Enligt 1 kap. 2 § fjärde stycket RF ska det allmänna verka för att demokratiska idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Skolan har därför ett viktigt demokratiskt uppdrag, vilket regleras såväl i skollagen (2010:800) som i förordningar med bestämmelser om olika skolformer och ämnes- och kursplaner. Frågor om samhällsstyret, däribland politisk information, är en del av undervisningen och även av utbildningen i övrigt. Ett sätt att beskriva det demokratiska uppdraget är att använda begreppen om, genom och för. Eleverna ska lära om demokrati och mänskliga rättigheter. De ska också lära sig genom att grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter genomsyrar skolans lärmiljö. Målet är att de ska utveckla förmågor för att som samhällsmedborgare kunna verka aktivt i demokratin.

Skolans värdegrund och demokratiuppdrag kommer i skollagen till uttryck i 1 kap. 4–7 §§. Där anges bl.a. att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Att skolan ska arbeta med värdegrunden framgår även av de läroplaner som regeringen beslutar för varje skolform. Även i kurs- respektive ämnesplanen för samhällskunskap i grundskolan respektive gymnasieskolan kommer skolans demokratiuppdrag till uttryck genom att det anges att eleverna genom undervisningen ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga, att reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden och att undervisningen ska behandla demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU (SKOLFS 2010:37 och SKOLFS 2010:261).

Det är upp till varje skola att bestämma hur arbetet med skolans demokratiuppdrag ska organiseras, men som en del av skolans uppdrag att förbereda elever för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetslivet är det viktigt att elever i sin utbildning ges möjlighet att ta del av politisk opinionsbildning. Ett delmoment i arbetet kan vara att bjuda in politiska partier till skolan. Genom att skolan exempelvis anordnar en debatt eller en utfrågning av företrädare för olika politiska partier kan flera viktiga demokratiska principer belysas för eleverna, bl.a. principen om fri åsiktsbildning som anges i 1 kap. 1 § första stycket RF.

Det är oklart hur politiska partier får medverka i utbildningen

Flera företrädare för skolhuvudmän har uttryckt en osäkerhet om hur de ska gå tillväga när det gäller att bjuda in politiska partier till skolan för t.ex. debatter eller bokbord. Det framkommer bl.a. i Statens skolverks uppföljning av stödmaterialet Politisk information i skolan 2012 (SOU 2016:4 s. 163). Å ena sidan gäller yttrandefrihet, att elever ska få möta olika ställningstaganden i undervisningen och att objektivitet ska gälla vid urval, å andra sidan finns en tveksamhet till att bjuda in företrädare för partier med åsikter som uppenbart står i strid med skolans värdegrund. Det kan också finnas fysiska faktorer, t.ex. vad gäller tillgång till lokaler eller skolans bemanning, eller andra praktiska skäl som kan ställa krav på att antalet partier som bjuds in måste begränsas. Problemet skolan då ställs inför är om, och i så fall hur, ett sådant urval kan göras utan att RF:s bestämmelser åsidosätts. Stödmaterialets information om att skolan inte får utestänga partier ens om de strider mot skolans värdegrund har enligt Skolverkets kommunala referensgrupp gjort att vissa skolor har valt att inte bjuda in något politiskt parti alls för att inte behöva öppna dörrarna för alla partier (SOU 2016:4 s. 164).

Det har i och för sig utvecklats en praxis om hur politiska partiets tillträde till skolor ska hanteras av huvudmän, rektorer och lärare, men den är inte entydig. Inte heller genom de uppdrag om att ta fram stödmaterial som regeringen har gett Skolverket och dåvarande Ungdomsstyrelsen har det kunnat bringas klarhet (se bl.a. regeringens uppdrag Ju2013/7073/D, U2013/7806/UC). Trots skolans demokratiuppdrag finns det alltså en osäkerhet kring hur politiska partier ska behandlas, och denna osäkerhet riskerar att medföra passivitet från skolans sida i fråga om initiativ till samverkan med företrädare för politiska partier. Detta innebär i sin tur att ett viktigt verktyg i skolans arbete med sitt demokratiuppdrag riskerar att gå förlorat.

5 Nuvarande reglering

Objektivitetsprincipen sätter ramarna för politisk information i skolan

Skolan är inte en allmän plats. Det får till följd att opinionsfriheterna i 2 kap. 1 § regeringsformen (RF), bl.a. yttrandefriheten, inte innefattar någon rätt för medborgarna – eller politiska partier – att få tillträde till en

skola för att sprida ett budskap, se bl.a. JO 2013/14 s. 546 (dnr 2459-2011) och JK:s beslut den 11 maj 2011 (dnr 5542-10-30).

Det finns i dag inte någon bestämmelse i skollagen som anger hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier eller i övrigt tillåta att politisk information sprids i skolan. Den rättsliga ramen för detta, t.ex. vid inbjudan av politiska partier eller annat deltagande av partier, framgår ytterst av objektivitetsprincipen och likhetsprincipen som är lagfästa i 1 kap. 9 § RF. Av objektivitetsprincipen följer att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska iakttä saktighet och opartiskhet i sin verksamhet. Likhetsprincipen, som allmänt sett kan anses ingå i objektivitetsprincipen, innebär ett krav på att de nämnda organen i sin verksamhet ska iakttä allas likhet inför lagen. Likhetsprincipen innebär alltså ett krav på likabehandling *inför* lagen, inte *i* lagen. Myndigheter ska således inte göra någon annan skillnad mellan enskilda än vad som följer av gällande rättsregler. Fristående skolor, som drivs av enskilda huvudmän, utför offentliga förvaltningsuppgifter när de bedriver utbildning enligt skollagen. Dessa skolor omfattas då av nämnda principer i 1 kap. 9 § RF (jfr 12 kap. 4 § RF), exempelvis när beslut fattas om att bjuda in politiska partier till skolan.

Det finns viss vägledning i fråga hur politiska partier kan bjudas in till skolan

Även om det i dag inte finns bestämmelser i skollagen som anger hur politiska partier ska tillåtas i skolan så finns det viss rättspraxis och ett antal beslut från Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern (JK) som bidrar till viss klarhet. Bland annat framgår att en skola vid en uttolkning av objektivitetsprincipen av praktiska skäl kan begränsa antalet politiska partier som skolan bjuder in, dock endast under förutsättning att urvalet sker på objektiv grund. En objektiv grund för urval kan t.ex. vara att endast partier som är representerade i riksdagen eller i kommunens fullmäktige bjuds in. JK anger i ett annat beslut den 24 april 2008 att ordningshänsyn också kan motivera att politiska partier nekas tillträde till en skola eller att möjligheten att där lämna information begränsas eller styrs av skolan vad gäller tid, rum och form (dnr 8527-07-22). Även när skrifter ska spridas, exempelvis vid ett bokbord, ska objektivitetsprincipen beaktas. I ett senare beslut, den 27 december 2010, anförde JK att om ordningsskäl medför att ett parti avvisas bör hela arrangemanget avbrytas så att alla partier behandlas på samma sätt (dnr 1854-10-22).

6 Det ska tydliggöras hur politiska partier kan tas emot i skolan

Regeringens förslag: Det ska regleras i skollagen att det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in att medverka i utbildningen. I ett sådant beslut får antalet partier begränsas till samtliga de

partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet. Rektorn får även bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval, om urvalet sker på annan objektiv grund. Om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Rektorn får dock besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag med följande avvikelser: Utredningen föreslår att det i lagtexten ska anges att det är en företrädare för en skolenhet som bjuder in politiska partier samt att antalet partier, när det gäller den kommunala nivån, får begränsas till vald församling i kommun. Utredningen föreslår även att det ska vara tvingande för skolor som bjuder in politiska partier och som begränsar antalet på objektiva grunder, att på ett lämpligt sätt låta eleverna få ta del av information från partier som inte har bjudits in men som har anmält intresse av att få medverka.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag att det ska införas en ny paragraf i skollagen som anger hur skolor ska förhålla sig när de bjuder in politiska partier. Detta gäller bl.a. *Justitiekanslern (JK)*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Statens skolinspektion*, *Statens skolverk*, *Sameskolstyrelsen*, *Alingsås*, *Dals-Eds* och *Solna kommuner*, *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, *Friskolornas riksförbund*, *Sveriges skolledarförbund*, *Läraryrket förbundet*, *Lärarnas riksförbund* och *Barnombudsmannen*. Sveriges skolledarförbund anser att en ökad klarhet kring vad som gäller och vilka möjligheter som står tillbuds för att säkra genomförandet av demokratiuppdraget är av stort värde för landets skolläringar. Läraryrket förbundet anser att även om förslaget inte löser alla de frågor som kan uppstå när politiska partier är på besök klargör den föreslagna regleringen regelverket och fungerar som ett stöd i skolans arbete.

JK anför att det föreslagna tredje stycket i den nya paragrafen, som innebär en skyldighet för skolan att sprida information från andra partier än de som har bjudits in, inte är nödvändigt av hänsyn till objektivitetsprincipen. *JK* konstaterar att bestämmelsen skulle innebära en skyldighet för skolan att sprida information även från mycket små och perifera partier. *JK* anser att det bör övervägas om detta alternativ är det bästa. Ett alternativ kan enligt *JK* vara att låta det tredje stycket utgå och i stället överlåta till skolan själv att med beaktande av kravet på saktlighet och objektivitet, avgöra om ytterligare partier ska få medverka i verksamheten. *Uppsala universitet* anför att flera av de förslag som framförs för hur en selektion av ”övriga intresserade partier” ska göras framstår som problematiska eller kontraproduktiva. Universitetet ser risken att förslaget, snarare än att förbättra möjligheterna för politisk information i skolan, skapar ytterligare hinder som gör att skolorna drar sig för att över huvudtaget bjuda in politiska partier i undervisningssammanhang.

Några remissinstanser, däribland *Förvaltningsrätten i Stockholm, Skolverket, Lärarförbundet, Stockholms kommun* och *Friskolornas riksförbund*, efterlyser vissa förtydliganden, såsom att det även bör framgå när bestämmelsen ska tillämpas, att det bör förtydligas att det är rektorn som beslutar om att skolan ska bjuda in politiska partier, att det behöver förtydligas vad som avses med uttrycket ”vald församling i kommunen”, att det behöver förtydligas när och hur andra partier än de som bjuds in ska få medverka i utbildningen och att det behöver förtydligas hur beslut som fattas med stöd av de föreslagna bestämmelserna ska kunna överklagas.

Unga Feminister är kritiska till begreppet objektiv grund och menar bl.a. att det inte bör vara förenligt med skollagen och barnkonventionen att bereda plats åt partier i skolan som vilar på odemokratiska värden.

Ett fåtal remissinstanser, däribland *JK, Skolverket, SKL* och *Friskolornas riksförbund*, framför synpunkter på den föreslagna bestämmelsens placering i skollagen.

Ett antal remissinstanser anför att förslaget missar att behandla flera andra viktiga frågeställningar och utmaningar för skolväsendet i fråga om demokratiuppdraget, bl.a. *Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund (SSU), Liberala ungdomsförbundet (LUF), Ung vänster, Uppsala universitet* och *Malmö kommun*.

Som nämnts i avsnitt 3 har ett antal myndigheter och organ beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss med ett förslag som i sak överensstämmer med vad som anges i rutan ovan. Majoriteten av de som har inkommit med yttrande, *JK, Förvaltningsrätten i Stockholm, Barnombudsmannen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Högskolan Dalarna, SKL, Lärarnas Riksförbund* och *Friskolornas riksförbund*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *JO* är tveksam till om en bestämmelse som innebär att vissa partier helt kan uteslutas från verksamheten är förenlig med objektivitetsprincipen. En sådan bestämmelse stämmer enligt *JO* i vart fall mindre väl överens med skolans demokratiuppdrag i anslutning till principen om fri åsiktsbildning och *JO* förordar därför utredningens lydelse av det tredje stycket. *Skolverket*, som har redaktionella synpunkter på förslaget, anför att det inte framgår om regeringen anser att bestämmelserna i diskrimineringslagen (2008:567) och 6 kap. skollagen (2010:800) om skyldighet att motverka diskriminering respektive kränkande behandling är yttrandefrihetsbegränsande. *Sveriges skoledarförbund* och *Sveriges Elevkårer* anser att utkastets texter om vad som gäller ansvaret för vad som sker i skolans lokaler efter skoltid är otydligt. *Skolinspektionen* ifrågasätter om den föreslagna andra meningen i tredje stycket är nödvändig då den enligt myndigheten synes reglera något som redan gäller.

Skälen för regeringens förslag

Nya bestämmelser bör införas i skollagen för att stärka skolan i dess arbete med demokratiuppdraget

Som utredningen har konstaterat råder det till viss del osäkerhet om hur rättsläget ska tolkas när det gäller frågan hur skolor ska agera när de bjuder in politiska partier. Flera remissinstanser har lyft fram att detta är negativt utifrån skolans demokratiuppdrag. Enligt *Sveriges skoledar-*

förbund välkomnades tillsättandet av utredningen då det fanns en besvärande och tilltagande förvirring kring hur lagstiftningen skulle tolkas. Ett antal incidenter där ordningen på skolan har störts avsevärt har enligt förbundet inneburit att ett ökat antal skolledningar sett det som nödvändigt att avstå från att bjuda in företrädare för politiska partier till skolan, vilket är en utveckling som förbundet ser som mycket negativ. Utvecklingen bekräftas av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU)* som anför att förbundet ser en ökad begränsning av hur ofta och under vilka former de välkomnas till skolor. Det är viktigt att den rådande osäkerheten i fråga om hur politiska partier får bjudas in till skolan inte leder till att färre skolor väljer att bjuda in politiska partier. Regeringen delar därför bl.a. *Skolverkets*, *Skolinspektionens* och *Lärarnas Riksförbunds* åsikt att det behöver förtydligas vad som gäller när skolor bjuder in politiska partier och därmed tillvaratar de möjligheter som en sådan medverkan kan medföra. Regeringen anser i likhet med utredningen och majoriteten av remissinstanserna att det bör införas nya bestämmelser i skollagen som förtydligar vad som ska gälla i en sådan situation.

Den praxis som regeringen redogör för i avsnitt 5 har varit föranledd av politiska partiers krav på likabehandling och rätt till tillträde till skolan. Regeringen vill dock här betona att skolan inte är en allmän plats och att rätten till yttrandefrihet inte innefattar en rätt att komma till skolor och sprida sitt budskap. Utgångspunkten är i stället att skolor kan välja om de vill bjuda in politiska partier eller inte. De nya tydliggörande bestämmelser som föreslås i denna lagrådsremiss syftar i första hand till att ge skolan tydliga handlingsregler för det fall att en skola väljer att, som led i sitt arbete med demokratiuppdraget, bjuda in politiska partier. Utgångspunkten för dessa bestämmelser är således att en sådan inbjudan sker som en del i utbildningen.

De nya bestämmelserna bör förtydliga hur en skola på objektiv grund kan begränsa det antal politiska partier som bjuds in till skolan

Utredningens förslag till nya bestämmelser i skollagen innebär ett förtydligande av hur en skola med beaktande av objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § RF kan begränsa hur politiska partier bjuds in till skolan. Den föreslagna paragrafen har tre stycken. Det första stycket pekar ut alternativa tillåtna sätt att på objektiva grunder begränsa en inbjudan till ett antal partier. Det är alltså fråga om alternativa begränsningsregler som är frivilliga att använda (fakultativa). Det andra stycket upplyser om att en skola också kan välja att begränsa en inbjudan på annat sätt, förutsatt att begränsningen görs på en objektiv grund. Det tredje stycket innebär ett tvingande kompletterande handlingssätt när skolorna på objektiva grunder begränsar sin inbjudan av politiska partier med tillämpning av första eller andra stycket.

Den fakultativa begränsningsregeln i det föreslagna första stycket har sin bakgrund i att det i praxis har lyfts fram att det är möjligt att begränsa antalet inbjudna politiska partier på objektiv grund, om en sådan begränsning behövs av praktiska skäl (RÅ 81 2:26 II). I och med det stora antalet politiska partier som genomgående skulle kunna komma i fråga för en sådan inbjudan har utredningen presumerat att det finns praktiska behov

av en begränsningsregel. Utredningen hänför sig här till att det inför valet 2014 fanns ca 40 registrerade partibeteckningar på Valmyndighetens webbplats. Utredningen har därför som en första handlingsregel i skollagen förslagit att en skola kan begränsa en inbjudan till att omfatta samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i kommun eller Europaparlamentet.

Liberala ungdomsförbundet (LUF) invänder att förbundet upplever att det är väldigt få skolor som av praktiska skäl inte klarar av att ta emot besök därför att de får många förfrågningar från olika partier. Förbundet anger dock också att deras besök ofta inte sker genom verksamhet som är planerad av skolan utan att förbundet frågar en skola om det får ställa upp ett bokbord i entrén, cafeteria eller någon annan lämplig plats och att skolan ofta säger ja och att allt därefter flyter på utan problem. Som nämnts tidigare är inte skolan en allmän plats. Skolans uppdrag är inte att skapa en arena för politiska partier eller andra organisationer att sprida information på. Det förhållandet att det finns utrymme i skollokaler för bokbord innebär inte att skolans lokaler måste erbjudas till allmänheten. Det krävs således inte praktiska invändningar för att en skola ska kunna tacka nej till ett enstaka parti som hör av sig. Regeringen delar vidare utredningens uppfattning att det alltid är skolan som bjuder in politiska partier att medverka i utbildningen, även om initiativ till ett besök kommer från ett eller flera partier. Detta får till konsekvens att objektivitetsprincipen alltid måste tillämpas i en sådan situation, dvs. skolan kan välja mellan att bjuda in alla partier, tillämpa en begränsningsregel på objektiv grund och bjuda in partier enligt den begränsningen eller välja att inte bjuda in några partier. Som regeringen återkommer till nedan får dock en skola aldrig välja urvalskriterier för en inbjudan i syfte att undvika ett särskilt parti.

Regeringen delar vidare utredningens uppfattning att det stora antalet partier som kan komma in fråga vid en inbjudan till t.ex. en debatt påkallar att det av praktiska skäl införs en regel som ger en skola möjlighet att begränsa det antal politiska partier som bjuds in. Genom en sådan regel blir förutsättningarna tydliga för skolan, eleverna och de politiska partierna. Majoriteten av remissinstanserna, bl.a. *JO*, *Skolinspektionen*, *Skolverket* *Sveriges skolledarförbund*, *Läraryrket* och *Lärarnas riksförbund*, tillstyrker också utredningens förslag eller har inte något att invända mot det. *Unga Feminister* är dock kritiska till begreppet objektiv grund och ifrågasätter vems objektivitet det är som ska vara gällande. Förbundet anser bl.a. att det inte bör vara förenligt med skollagen och barnkonventionen att bereda plats åt partier i skolan som vilar på odemokratiska värden. Det framgår av remissvaret att förbundet menar att detta bör gälla även om partiet i fråga är representerat i någon av de församlingar som den föreslagna begränsningsregeln avser. Regeringen konstaterar att objektivitetsprincipen är reglerad i RF, att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och att vi har ett representativt statsskick. Vid sådant förhållande får en inbjudan som är avgränsad till partier som är representerade i riksdagen, vald församling i kommun eller Europaparlamentet anses vara avgränsad på en objektiv grund i den mening som avses i RF. Grundlagarna är vidare överordnade andra författningar av lägre valör som t.ex. skollagen, varför det inte går att göra avsteg från objektivitetsprincipen. Som regeringen återkommer till i avsnitt 9 anser

regeringen att förslaget även är förenligt med barnkonventionen. Regeringen anser att den föreslagna bestämmelsen blir en tydlig och lättillämpad handlingsregel som kommer att underlätta för skolorna att bjuda in politiska partier till t.ex. debatter. Detta innebär i sin tur att möjligheterna för eleverna att bl.a. få ta del av sådana debatter ökar. Förslaget bör därför genomföras. Som nämnts tidigare är det fråga om en fakultativ bestämmelse. Skolorna kan alltså välja om de vill tillämpa den eller inte. Som regeringen återkommer till nedan kan en skola också välja att begränsa en inbjudan på annat sätt, förutsatt att begränsningen görs på objektiv grund.

Linköpings kommun anför att även regioner och landsting på ett tydligare sätt bör ingå i bestämmelsen. Även *Skolinspektionen* tycker att landsting bör läggas till för tydlighets skull. I skollagen görs visserligen skillnad på kommuner som är huvudmän och landsting som får vara huvudmän (2 kap. 2 och 3 §§). Begreppet vald församling är dock inte en term som är hämtad från skollagen, utan uttrycket är taget från RF som därför också bör få styra innebörden. Av RF framgår att det finns kommuner på både lokal och regional nivå. Detta täcker in landstingen (1 kap. 7 § och 14 kap. 1 § RF). Formuleringen täcker också in begreppet regionfullmäktige. Enligt 4 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län får nämligen de landsting som avses i den lagen besluta att landstingsfullmäktige i stället ska betecknas regionfullmäktige. Vad som sägs i andra författningar gäller i sådant fall regionfullmäktige.

Utredningen anför vidare att det ligger i sakens natur att urvalsregeln, när det gäller vald församling i kommun, avser partier i kommunen där skolan är belägen. *Skolverket* framför med anledning av detta att författningstexten bör förtydligas. Regeringen anser dock att författningsbestämmelsen inte bör ha innebörden att andra kommuner utesluts. En fråga såsom en infrastrukturfråga, grönområdesfråga eller en fråga om kommunsammanslagning kan beröra två kommuner. Rektorn kan då bedöma att det är bra för utbildningen att partier från båda kommunerna bjuds in och rektorn ska då tillämpa en objektiv grund för urvalet i förhållande till båda kommunerna, t.ex. att man bjuder in alla partier från båda kommunfullmäktige. Det är således rektorn som får avgöra vilken eller vilka valda församlingar som blir aktuella. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Att bestämmelsen i praktiken troligen kommer tillämpas i förhållande till den kommun som skolan är belägen i är en annan sak.

Innan regeringen behandlar den av utredningen föreslagna paragrafens andra och tredje stycken bör frågan vem som ska fatta beslutet att bjuda in politiska partier behandlas.

Utgångspunkten är att rektorn ska få fatta beslut om att bjuda in politiska partier...

När det gäller vem som ska fatta beslut om att bjuda in politiska partier föreslår utredningen att det ska vara "en företrädare för en skolenhet" som fattar beslutet. Såväl *Skolverket* som *Friskolornas riksförbud* framför att begreppet "företrädare för en skolenhet" inte förekommer i skollagen sedan tidigare och att det inte heller framgår vad som avses med

det begreppet. Skolverket och *Läraryrket* anser att det i stället bör framgå av bestämmelsen att det är rektor som beslutar om skolan ska bjuda in politiska partier. Även Friskolornas riksförbund, som lyfter fram att det i andra delar av betänkandet anges att det är rektor som fattar nu aktuellt beslut, anser att bestämmelsen bör förtydligas på så sätt. *Lärarnas riksförbund* anför, utan att kommentera utredningens förslag i detalj, som en principiell ståndpunkt att frågan om hur och i vilka former politiska partier deltar i skolan måste avgöras av rektorn och ansvariga lärare utifrån undervisningens behov. Regeringen delar uppfattningen att det föreslagna begreppet "företrädare för en skolenhet" bör undvikas. I stället bör det, för att skapa tydlighet, preciseras vem det är som ska fatta beslut i fråga om att bjuda in politiska partier.

Ytterst är det huvudmannen som har ett övergripande ansvar för utbildningen. Rektorn fattar sina beslut om verksamheten inom de organisatoriska och ekonomiska ramar som huvudmannen har beslutat om. Det delade ansvaret förutsätter kontinuerlig dialog mellan huvudmannen och rektorn (prop. 2009/10:165 avsnitt 6.3). Även om huvudmannen genom sin rekrytering av rektor eller genom sin medelstilldelning till skolenheten ytterst påverkar och ansvarar för verksamheten måste sedan rektorn, som leder och samordnar det pedagogiska arbetet vid en skolenhet och ansvarar för att utbildningen utvecklas, fatta beslut om sin enhets organisation och i övrigt fatta de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i skollagen eller annan författning (2 kap. 9 och 10 §§ skollagen). Bland sådana beslut finns i 5 kap. skollagen ett flertal bestämmelser om ordning, trygghet och arbetsmiljö på skolenheten. Som ledare för verksamheten är det rektorn som i den löpande verksamheten fattar beslut som påverkar arbetsmiljön på skolan. En lärare ansvarar för den undervisning som han eller hon bedriver (2 kap. 15 § skollagen). Demokratiuppdraget har en central roll i utbildningen. Det är därför viktigt att eleverna i en skola ges likvärdiga förutsättningar att få tillgång till politisk information, oavsett vilken klass de går i. När utomstående bjuds in till skolan är det vidare viktigt att ordningen och arbetsmiljön för elever och lärare blir god. Om de som bjuds in är företrädare för politiska partier framgår det av de situationer som har granskats av JO och JK att det kan finnas en förhöjd risk för ordningsstörning. *Sveriges skolledarförbund* anför att ett antal incidenter där ordningen på skolan har störts avsevärt har inneburit att ett ökat antal skolledningar har sett det som nödvändigt att avstå från att bjuda in företrädare för politiska partier till skolan. Enligt förbundet har en ökad klarhet om vad som gäller och vilka möjligheter som står till buds för att säkra genomförande av demokratiuppdraget ett stort värde för landets skolledningar, och förbundet ställer sig bakom utredningens förslag i dess helhet. Med hänsyn till att det är rektorn som svarar för ordningens upprätthållande och då han eller hon både i denna roll och som pedagogisk ledare kan behöva lämna stöd i frågor som rör hur skolan ska hantera frågor om mottagande av politiska partier anser regeringen att utgångspunkten bör vara att det är rektorn som fattar beslutet om politiska partier ska bjudas in till skolan. Detta bör framgå av lagtexten.

...men beslut kan även komma att fattas av någon annan efter delegation

I de äldre rättsfall som finns från Regeringsrätten (i dag Högsta förvaltningsdomstolen) förefaller domstolen, mot bakgrund av äldre skollag (1985:100) och kommunallag (1977:179), utgå från att en huvudman (skolstyrelsen) kunde fatta beslut om att begränsa politiska partiers tillträde till skollokalerna på ett visst sätt (RÅ 1981 ref. 2:26 I och II). Den lagändring som regeringen nu föreslår innebär inte att huvudmannen fräntas möjligheten att fatta övergripande beslut avseende skolenhetens ekonomiska eller organisatoriska ramar. Huvudmannen kommer exempelvis även fortsättningsvis att kunna villkora medel i utbyte mot att det genomförs särskilda valaktiviteter, såsom att bjuda in politiska partier, till skolenheterna. Däremot innebär förslaget att en huvudman inte kommer att kunna besluta i ett enskilt fall i fråga om vilka partier som ska bjudas in eftersom det kommer att följa av skollagen att rektorn fattar det beslutet.

Läraryrket anser att rätten att besluta om politiska partier ska bjudas in till skolan inte ska få delegeras av rektorn. Regeringen är medveten om att beslut om att bjuda in politiska partier till skolan tidigare har varit en svår och känslig fråga. Förutsättningarna för ett sådant beslut blir dock mycket tydligare i och med regeringens förslag i denna lagrådsremiss. Som utgångspunkt kommer det att vara rektorn som fattar beslutet. Regeringen anser dock att det inte finns någon anledning att frånta rektorn dennes vanliga möjlighet att enligt 2 kap. 10 § skollagen delegera beslutsfattandet om det bedöms lämpligt i det enskilda fallet.

Det bör upplysas om att objektivitetsprincipen alltid ska tillämpas när politiska partiers medverkan i utbildningen begränsas på ett annat sätt

Utredningens förslag till ett andra stycke i den nya paragrafen innebär att politiska partier också kan få bjudas in utifrån ett annat urval än vad som anges i paragrafens första stycke, om urvalet sker på en annan objektiv grund. Denna alternativregel uttrycker således att skolan alltid ska beakta objektivitetsprincipen när den bjuder in politiska partier. Det föreslagna andra stycket är således en upplysningsbestämmelse som egentligen inte är nödvändig då det som anges i bestämmelsen följer direkt av RF. Regeringen anser dock att bestämmelsen förtydligar regleringen i skollagen och därför fyller ett syfte.

Ett urval på andra objektiva grunder än som anges i paragrafens första stycke är t.ex. partier som är berättigade till statligt partistöd enligt 3 § lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier eller som är berättigade till kommunalt partistöd enligt 2 kap. 9 § kommunallagen (1991:900) eller som har rätt till valsedlar på statens bekostnad enligt 6 kap. 8 § vallagen (2005:837). Ett objektiva urval kan också någon gång styras efter ämnet. Man kan t.ex. tänka sig en debatt eller en utfrågning som handlar om en lokalt eller regionalt avgränsad politisk fråga där lokalt eller regionalt verksamma partier har tagit sina positioner och att därmed inbjudan bör vidgas. Det bör dock i sammanhanget understrykas att en skola inte får välja urvalskriterier i syfte att undvika ett särskilt politiskt parti. Att göra så strider mot objektivitetsprincipen.

Hudiksvalls kommun anser att det även ska finnas möjlighet att begränsa tillträde för de partier som är öppet våldsbejakande. En skola kan

dock inte avgränsa en inbjudan till politiska partier med hänvisning till partiernas åsikter. Detta följer av grundlagens reglering om yttrandefrihet och objektivitetsprincipen. Om den objektiva grund för en avgränsning av antalet inbjudna partier som en skola har valt att tillämpa medför att ett öppet våldsbejakande parti ska omfattas av inbjudan kan skolan välja mellan att bjuda in partiet eller att avstå från arrangemanget. Som nämnts ovan följer det vidare av objektivitetsprincipen att en skola inte får välja urvalskriterier i syfte att undvika ett särskilt politiskt parti.

Sveriges Elevkårer tar upp att det i flera fall är elevkårer eller fristående föreningar som bjuder in till debatt och att det är väsentligt att skolan inte lägger ut uppgiften att arrangera politisk debatt, bokbord eller skolval på elevkåren om inte elevkåren själv vill det. Organisationen ser å andra sidan en risk att färre politiska samtal kommer att hållas eftersom en elevkår kan bli beroende av att rektorn godkänner deras aktivitet om den sker i skolans lokaler och att elevkåren på så sätt blir beroende av en god relation till rektorn. Sveriges elevkårer efterlyser ett förtydligande av hur långtgående rektorns mandat är i dessa frågor. Regeringen vill framhålla att skolledningen inte kan kringgå det krav på objektivitet som ställs i 1 kap. 9 § RF genom att låta eleverna enligt eget urval bjuda in politiska partier i skolans lokaler under skoltid. Såsom *Sveriges skolledarförbund* framför ligger ansvaret för vad som sker i skolans lokaler under skoltid alltid på skolledningen. Därför kan inte en elevkår bjuda in politiska partier till skolan under skoltid såvida inte rektorn har beslutat att så ska ske. Däremot kan det inte uteslutas att skollokaler, såsom skolans idrottshall eller aula, kan bokas av organisationer utanför skoltid, exempelvis under kvällstid. Om en sådan extern bokning sker ansvarar inte rektorn för arrangemanget och fattar därmed inte heller beslut om vem som ska bjudas in till det.

Förhållandet mellan yttrandefriheten och skolans värdegrund

Utredningen gör en genomgång av förhållandet mellan å ena sidan yttrandefriheten och å andra sidan skolans värdegrund, så som den kommer till uttryck i 1 kap. 5 § skollagen, diskrimineringslagen (2008:567) och bestämmelserna i 6 kap. skollagen om åtgärder mot diskriminering och kränkande behandling, samt behandlar i det sammanhanget bl.a. debattregler. *JK* framför i sitt yttrande över betänkandet att dessa frågor kan behöva analyseras närmare och att utredningens uttalanden i denna del möjligen är alltför kategoriska. *Skolverket*, som delar *JK*:s bedömning om behovet av ytterligare analys, framhåller att det av utkastet till lagrådsremiss inte framgår om regeringen anser att bestämmelserna i diskrimineringslagen och 6 kap. skollagen om skyldighet att motverka diskriminering respektive kränkande behandling begränsar yttrandefriheten.

Regeringen gör i dessa frågor inte någon annan bedömning än utredningen. Yttrandefriheten får enligt RF begränsas i lag av hänsyn till vissa intressen, bl.a. hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskildes anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott (2 kap. 23 § RF). Exempel på yttrandefrihetsbrott är förtal, förolämpning och hets mot folkgrupp, (5 kap. 1 och 3 §§, 16 kap. 8 § brottsbalken). Om en partiföreträdare som

har bjudits in till skolan gör brottsliga uttalanden har läraren en skyldighet att avbryta företrädaren. En politisk företrädare som bjuds in till en skola för att informera om partiets politik kan dock inte jämföras med anställda i skolan eller med uppdragstagare. Detta medför att företrädaren för det politiska partiet i den situationen inte omfattas av bestämmelsen i 1 kap. 5 § andra stycket skollagen om att var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. En politisk företrädare får således inte avbrytas så länge det som uttalas inte är brottsligt. Läraren kan dock inte låta diskriminerande eller kränkande yttranden stå oemotsagda. Som utredningen lyfter fram kan läraren t.ex. bjuda in en annan deltagare att i en replik bemöta och uttrycka sin uppfattning i en viss fråga. Ytterst kan debatten avbrytas när också de andra deltagarna har fått sitt tilldelade utrymme för inlägg eller repliker tillgodosett. Skolan kan också besluta ordningsregler som att inte tala i munnen på andra utan att i stället vänta på att ordet fördelas från en moderator. En lika viktig del är diskussionen efteråt. Om åsikter som strider mot skolans värdegrund har uttalats under en debatt eller ett liknande arrangemang måste läraren bemöta och diskutera det med eleverna efteråt. Läraren har ett ansvar att föra fram de värderingar som skolan står för. Hur en skola bör förhålla sig till detta och andra frågor om yttrandefriheten, ordningsreglerna och debattklimatet utvecklar utredningen närmare i sitt betänkande.

Det är bra men inte nödvändigt att andra politiska partier ges möjlighet att lämna information till eleverna

Om rektor beslutar att begränsa sin inbjudan av politiska partier på objektiv grund blir nästa fråga om skolan på något sätt även ska inkludera övriga partier som önskar medverka i utbildningen. Utredningen har bedömt att gällande rätt lämnar utrymme för olika uppfattningar om det, utöver att ett urval ska ha skett på objektiv grund, krävs att ytterligare villkor ska vara uppfyllda för att beslutet inte ska strida mot lag och vad villkoren i så fall innebär. Utredningen redovisar att JO och JK har gjort olika ställningstaganden i denna fråga.

JO har i sina beslut ofta tagit sitt avstamp i rättsfallet RÅ 81 nr 2:26 I. I det fallet hade en skolstyrelse beslutat att en inbjudan att medverka i skolvalet samt i grund- och gymnasieskolornas undervisning i samhällsfrågor skulle lämnas till de politiska ungdomsförbund vars moderorganisationer fanns företrädade i kommunfullmäktige eller landsting samt ideella organisationer med riksorganisation. Högsta förvaltningsdomstolen anförde att ett sådant upplägg inte behöver innebära att övriga organisationer utesluts från att i en eller annan form delta i verksamheten, om de anmäler intresse för det. Domstolens slutsats var att det ”vid nu angivna förhållanden” fick anses att det klandrade beslutet vilade på objektiv grund. Det bör nämnas att det överklagade beslutet i RÅ 81 nr 2:26 I hänvisade till vissa av Skolöverstyrelsens anvisningar om medverkan av politiska ungdomsförbund i skolans samhällsinformation. Där angavs bl.a. att anvisningarna i första hand avsåg de politiska ungdomsförbund vilkas moderpartier var representerade i riksdagen, i det egna länets landsting eller i den egna kommunens fullmäktige och att övriga

föreningar ”emellertid bör beredas tillfälle att medverka”. Uttrycket ”att i en eller annan form delta i verksamheten” refererar JO ofta till i senare beslut. Det sägs då att om en skola av praktiska skäl behöver begränsa antalet politiska partier så har det inte ansetts strida mot lag under förutsättning att urvalet görs objektivt och inte innebär att övriga organisationer utesluts från att i en eller annan form delta i verksamheten. Som nämnts i avsnitt 4 har vidare JO i ett av sina beslut uttalat att utgångspunkten är att begreppet ”i en eller annan form delta i verksamheten” innebär att ett parti eller en organisation som uttryckt intresse för att delta ska tillåtas göra detta ”på samma villkor” som de som inbjudits. Utredningen, som anser att detta tillägg är alltför långtgående, noterar att det tillägget inte har upprepats i senare JO-beslut.

JK har å sin sida, såvitt utredningen kunnat finna, aldrig hänvisat till villkoret att övriga organisationer måste få delta i en eller annan form. Utredningen lyfter också fram rättsfallet RÅ 81 nr 2:26 II. Där var situationen att en skolstyrelse hade beslutat att de partier som var representerade i riksdagen eller kommunens fullmäktige skulle bjudas in till skolorna för att bedriva politisk information. Beslutet överklagades och som grund anfördes bl.a. att beslutet innebar att alla andra partier än riksdagspartier utestängdes. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen innefattade emellertid beslutet en begränsning på objektiv grund och överklagandet lämnades utan bifall. Den slutsats som kan dras av detta rättsfall är enligt utredningen att en skolas beslut att bjuda in partier som har representation i riksdagen utgör ett urval på objektiv grund och därför inte kan klandras.

Mot denna bakgrund har utredningen övervägt två alternativ. Det första alternativet är att låta första och andra stycket i den nya paragrafen gälla utan tillägg av en skyldighet att vidga kretsen av medverkande partier. Principen om den representativa demokratin blir då tydlig och bestämmelserna blir enkla att tillämpa för skolan. Mot det alternativet talar, enligt utredningen, att en sådan begränsning stämmer mindre väl överens med skolans demokratiuppdrag i anslutning till principen om fri åsiktsbildning. Utredningen landar därför i det andra alternativet som innebär att en tvingande tilläggsregel bör införas i ett tredje stycke som anger att om politiska partier har bjudits in ska eleverna som ett led i utbildningen ges möjlighet att på lämpligt sätt få ta del av informationen också från andra politiska partier som har anmält intresse av att få medverka. Utredningen lämnar ett antal exempel på hur elever som ett led i utbildningen kan ges möjlighet att ta del av information från andra politiska partier. Det kan t.ex. ske genom att andra partier som uttryckt intresse får komma till skolan till ett kompletterande mingel eller bokbordsarrangemang, alternativt får tillåtelse att ställa upp ett bokbord i skolans korridor vid ett annat tillfälle. Det kan också vara frågan om att partier som inte bjudits in till skolan får lämna in information om webbsidor eller länkar som kan presenteras för eleverna eller att ställa partiprogram och annat skriftligt material till elevernas förfogande.

JK och Uppsala universitet är kritiska till utredningens förslag. *JK* anför att det föreslagna tredje stycket inte är nödvändigt av hänsyn till objektivitetsprincipen. *JK* konstaterar att bestämmelsen skulle innebära en skyldighet för skolan att sprida information även från mycket små och perifera partier och anser att det bör övervägas om detta alternativ

verkligen är det bästa. Ett alternativ kan enligt JK vara att låta det tredje stycket utgå och i stället överlåta till skolan själv, att med beaktande av kravet på saklighet och objektivitet, avgöra om ytterligare partier ska få medverka i verksamheten. *Uppsala universitet* anför att flera av de förslag som framförs för hur en selektion av ”övriga intresserade partier” ska göras framstår som problematiska eller kontraproduktiva. Universitetet ser risken att förslaget, i stället för att förbättra möjligheterna för politisk information i skolan, skapar ytterligare hinder som gör att skolorna drar sig för att över huvud taget bjuda in politiska partier i undervisningssammanhang.

Regeringen delar den uppfattning som framförs av JK, dvs. att det tredje stycke som utredningen föreslår inte är nödvändigt av hänsyn till objektivitetsprincipen. Av JO:s yttrande över utkastet till lagrådsremiss framgår att JO är tveksam till den uppfattningen. Regeringen anser dock att det finns stöd för den. Som framgått ovan ansåg Regeringsrätten i RÅ 81 nr 2:26 II att ett beslut av en skolstyrelse som innebar att endast de partier som var representerade i riksdagen eller kommunens fullmäktige skulle bjudas in till skolorna för att bedriva politisk information var förenligt med objektivitetsprincipen. I sammanhanget är det också relevant att notera att det finns ett flertal avgöranden från Granskningsnämnden för radio och tv, där nämnden har granskat ett antal tv-sändningar utifrån villkoret i beslutat sändningstillstånd att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt samt att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i tv. Det kan konstateras att nämnden i flera fall har ansett att kraven på opartiskhet och allsidighet har åsidosatts när inte samtliga partier i en vald församling har fått delta i ett program. I ett ärende som rörde debatter i radio och tv inför EU-valet där samtliga partier som var representerade i EU-parlamentet sedan det föregående valet hade bjudits in uttalade dock nämnden att det förhållandet att ett parti utan representation i parlamentet inte gavs möjlighet att medverka i valdebatten inte stred mot kravet på opartiskhet (dnr 14/01313 och 14/13149).

Frågan är då om den av utredningen föreslagna tvingande tilläggsregeln, som anger att om politiska partier har bjudits in så ska eleverna som ett led i utbildningen ges möjlighet att på lämpligt sätt få ta del av informationen också från andra politiska partier som har anmält intresse av att få medverka, bör införas av hänsyn till skolans demokratiuppdrag.

Som nämnts tidigare är skolan inte en allmän plats och det är skolan som bestämmer om politiska partier ska bjudas in eller inte. Det är vidare skolan som bäst vet hur syftet med skolan och utformningen av utbildningen samt genomförandet av läroplanen uppnås. För denna bedömning finns olika förutsättningar när det kommer till resurser, såsom tillgång till lokaler och personal. Det kan därför vara så att en rektor för en skolenhet anser att det är lämpligt att bjuda in ett begränsat antal politiska partier till en debatt och att därutöver låta andra partier komma till ett kompletterande mingel eller medverka på något annat sätt. En rektor på en annan skolenhet kan göra bedömningen att det räcker med en debatt där inbjudan har begränsats på en objektiv grund och att uppfattningar som andra partier har åskådliggjorts i undervisningen på annat sätt. Regeringen vill betona att det är rektorn och lärare som är bäst lämpade att bedöma om och hur politisk information ska byggas in i utbildningen på ett

sakligt och opartiskt sätt. Rektorn och lärare hanterar dagligen situationer och information i undervisningen som ställer höga krav på saklighet och opartiskhet. Det finns inget som tyder på att de inte skulle klara av samma uppgift i förhållande till politisk information i skolan i anslutning till principen om fri åsiktsbildning. Regeringen anser därför, till skillnad från *JO*, att skolans demokratiuppdrag inte är ett tillräckligt skäl för att införa den tvingande tilläggsregeln som utredningen har föreslagit. Regeringen ser dock, i likhet med utredningen, positivt på att eleverna, när möjlighet finns, får ta del av mer politisk information än den som lämnas av de inbjudna partierna. Frågan är då om det föreslagna tredje stycket helt bör utgå, som *JK* föreslår, eller om det bör behållas, men som en fakultativ bestämmelse. Då gällande rätt lämnar utrymme för olika uppfattningar i frågan om det är tillräckligt att en skola avgränsar en inbjudan på objektiv grund eller inte, anser regeringen att det är angeläget att rättsläget klargörs på ett tydligt sätt. Regeringen föreslår därför att det, i likhet med vad som föreslagits i utkastet till lagrådsremiss, införs ett tredje stycke i den nya paragrafen med två meningar. I den första meningen bör det anges att andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen inte behöver ges möjlighet till det. I den andra meningen bör det anges att rektorn dock får besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier. Förslaget innebär att det stycke som utredningen föreslagit görs om till en fakultativ bestämmelse.

Majoriteten av de som har yttrat sig över förslaget, bl.a. *JK*, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Skolverket*, *Barnombudsmannen*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*, *Högskolan Dalarna*, *Friskolornas riksförbund*, *Läraryrket*, *Lärarnas Riksförbund*, *Sveriges Elevkårer*, *Sveriges elevråd – SVEA*, *Sveriges skolledarförbund* och *SKL* har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Friskolornas riksförbund anför att förslaget är tydligare och väl avvägt. *Skolinspektionen* ifrågasätter dock om den föreslagna andra meningen i tredje stycket är nödvändig då den enligt myndigheten synes reglera något som redan gäller. Regeringen menar dock att det är viktigt att det även i detta fall tydliggörs att det är utbildningen som står i fokus samt att det tydliggörs om och hur eleverna kan få ta del av information från andra politiska partier. Därför är bestämmelsen viktig att införa. Att informationen bör lämnas på ett ”lämpligt sätt” betyder, såsom utredningen understryker, att det ligger inom skolans demokratiska uppdrag att på ett sakligt sätt hitta en bra metod för att åskådliggöra och belysa olika partiers åsiktsinriktningar för eleverna. Begreppet lämpligt sätt innebär inte en rättighet till fysisk närvaro av företrädare för ett politiskt parti i skolan. Om rektorn finner det lämpligt kan dock andra politiska partier tillåtas att närvara med företrädare, t.ex. vid ett bokbord.

Ett par remissinstanser framför att uttrycket ”på lämpligt sätt” inte är tydligt nog eller öppnar upp skolan för partier med extrema politiska åsikter. Exempelvis framför *Uppsala universitet* att utredningen i denna del är mycket tydlig och att flera av de förslag som framförs för hur en selektion av övriga intresserade partier ska få göras framstår som problematiska eller kontraproduktiva. Att exempelvis tillämpa en först-till-kvarnen-princip för vilka som får vara med går emot objektivitets-

principen och löper risk för att gynna partier med extrema politiska åsikter, vilka ofta är högt motiverade och väl organiserade i syfte att bland annat komma åt att sprida information i skolmiljöer. *LUF* menar att om regeringen med bestämmelsen inte avser att skolan ska kunna hindra nazistiska och kommunistiska partier så kommer det fortfarande att råda stor oklarhet för hur skolor ska agera vid sådana situationer. Även *Stockholms kommun (Stadsledningskontoret)* menar att uttrycket ”på lämpligt sätt” inte ger tillräckligt stöd till skolan i bedömningen av vad som är ett lämpligt sätt för eleverna att ta del av informationen från ett parti som inte bjuds in. *Skolverket* efterfrågar för sin del förtydliganden av hur, och i vilket skede, som kompletteringsregeln i tredje stycket ska tillämpas. Även *Friskolornas riksförbund* framför att det vore önskvärt att det förtydligas när i tid en intresseanmälan ska ha inkommit.

Enligt regeringens mening går det inte att lämna en uttömmande uppräkningslista av vad begreppet ”på lämpligt sätt” innebär, men begreppet bör inte heller medföra de tolkningsproblem som några av remissinstanserna befarar. Det blir aldrig upp till ett politiskt parti att avgöra hur deras medverkan ska ske, utan det avgör rektor som en del av verkställandet av demokratiuppdraget i utbildningsverksamheten. Däremot får politiska partier inte utslutas från att bidra till utbildningen med anledning av partiets profil eller partiets inställning till en politisk fråga. Detta gäller även om partiet uppfattas ta avstånd från skolans värdegrund eller förväntas sprida texter där sådana åsikter uttrycks. Regeringen instämmer dock i *Linköpings kommuns* konstaterande att bedömningen av vad som utgör ”på lämpligt sätt” kan komma att skilja sig åt mellan skolor. Regeringen ser inte något problem med detta utan anser tvärtom att styrkan i bestämmelsen ligger i att en rektor själv avgör vad som är lämpligt för utbildningen vid sin skolenhet, t.ex. om det bör vara fråga om en möjlighet för de politiska partierna att skicka in skriftlig information eller om det ska vara fråga om en möjlighet att t.ex. ställa upp bokbord. Oavsett vilken form som väljs måste dock kravet på objektivitet och saklighet iaktas. Det bör också vara upp till rektorn att bestämma när informationen från de andra partierna lämpligen lämnas eller senast ska ha inkommit.

Om partierna inbjuds att lämna information skriftligen behöver inte informationen lämnas till eleverna exakt såsom partierna själva framställer den, utan ett partis uppfattning bör kunna få presenteras på ett sätt som en lärare bedömer lämpligt för elevernas utbildning. Detta kan exempelvis göras genom att partiernas uppfattningar i en viss fråga byggs in i undervisningen genom att läraren använder sig av det material som partierna har skickat in. Läraren ska då behandla de politiska partierna som skickat in material objektivt, men det innebär inte att varje uppfattning från alla partier måste redovisas. Läraren kan utifrån planeringen för undervisningen exempelvis välja att lyfta fram alla partiernas uppfattningar i endast en viss fråga.

De nya bestämmelserna omfattar inte situationen när en politiker bjuds in i annan kapacitet än partiföreträdare

Några remissinstanser framför invändningar mot och synpunkter på författningstextens utformning i övrigt. *Skolverket* anser att det inte med

tydlighet framgår om bestämmelsen även ska tillämpas när en politiker bjuds in för att medverka i utbildningen på annat sätt än genom att informera om det egna partiets politik. I sitt remissvar utgår Skolverket från att bestämmelsen inte ska tillämpas när t.ex. en enskild politiker bjuds in för att berätta om hur arbetet i kommunfullmäktige generellt går till och föreslår att bestämmelsen ska förtydligas. Regeringen instämmer i Skolverkets tolkning av bestämmelsens innebörd, dvs. att den föreslagna författningstexten tar sikte på politiska partier som bjuds in för att föra fram partiets budskap. Eftersom författningstexten omnämner just politiska partier kan bestämmelsen inte uppfattas som att den reglerar exempelvis situationen att kommunfullmäktiges ordförande bjuds in för att berätta om enligt vilka regler en kommun styrs. Regeringen ser därför inget behov av att ytterligare förtydliga de föreslagna bestämmelserna.

Behöver ett beslut att bjuda in politiska partier fattas skriftligen?

Skolverket framför i sitt yttrande över utkastet till lagrådsremiss att det är bra att det framgår av lagtexten att det är rektorn, eller den som rektorn har delegerat sin beslutaderätt till, som beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Skolverket utgår från att det inte krävs att beslutet fattas skriftligen och föreslår vissa redaktionella ändringar i lagtexten i syfte att förtydliga detta. Regeringen delar uppfattningen att beslutet inte behöver fattas skriftligen samt att vissa redaktionella ändringar bör göras. Det bör dock framhållas att det kan vara lämpligt att beslutet fattas skriftligt då det skapar tydlighet i förhållande till politiska partier, skolans personal och eleverna och då ett skriftligt beslut, t.ex. om det är fråga om en inbjudan som har begränsats på objektiv grund, underlättar kommande tillsyn av verksamheten.

De nya bestämmelserna bör placeras i anslutning till bestämmelserna om skolans värdegrund

När det gäller bestämmelsens placering föreslår *SKL* och *Friskolornas riksförbund* att bestämmelsen ska placeras i 29 kap. skollagen i stället för 1 kap. som utredningen föreslår. Även *Skolverket* och *JK* har synpunkter på placeringen och anser att den nya bestämmelsen är mer detaljerad än övriga bestämmelser i 1 kap. Regeringen delar synpunkterna såtillvida att en placering i 1 kap. inte är självskriven då kapitlet innehåller mer övergripande bestämmelser snarare än direkta handlingsregler. Å andra sidan är den nu föreslagna bestämmelsen direkt kopplad till genomförandet av utbildningen och skolans demokratiuppdrag, vilket bestämmelserna i 29 kapitlet, som anger diverse ramar och definitioner, är sämre lämpat för. Regeringen delar därför, i likhet med bl.a. *Skolinspektionen*, utredningens bedömning att bestämmelsens bör placeras i skollagens första kapitel, i anslutning till bestämmelserna om skolans värdegrund (1 kap. 4–7 §§).

Rektors beslut om politiska partiers medverkan ska inte få överklagas

Förvaltningsrätten i Stockholm framför att utredningen inte har berört frågan om hur beslut fattade med stöd av den föreslagna bestämmelsen ska kunna överklagas. Förvaltningsrätten utgår från att sådana beslut träffas av 28 kap. 18 § skollagen. Enligt den bestämmelsen får andra

beslut enligt skollagen än sådana som anges i det kapitlet överklagas bara om överklagande får ske enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900). Regeringens förslag avviker från utredningens förslag på så vis att det inte innebär att "en företrädare för en skolenhet" ska fatta beslut om politiska partier ska bjudas in till skolan, utan att sådana beslut ska fattas av rektorn eller den som denne delegerar sin beslutanderätt till. Det är endast beslut fattade av en kommunal huvudman, eller av en person på delegation av en kommunal huvudman såsom en utbildningsnämnd, som kan laglighetsprövas, dvs. överklagas i enlighet med bestämmelser i 10 kap. kommunallagen (1991:900). Ett beslut som rektorn själv får fatta med direkt stöd av skollagen är således inte ett sådant kommunalt beslut som kan laglighetsprövas. Förvaltningsrätten har i sitt yttrande över utkastet till lagrådsremiss instämt i den bedömningen. Ett sådant rektorsbeslut får i stället endast överklagas om det finns stöd för ett överklagande enligt andra bestämmelser, exempelvis i skollagen. Regeringen anser inte att det är lämpligt att nu aktuella beslut, som är nära kopplade till rektorns uppgift att leda och samordna det pedagogiska arbetet och ansvara för ordningen på skolan, ska vara överklagbara.

7 Befintligt stödmaterial behöver uppdateras

Regeringens bedömning: Berörda myndigheter bör uppdatera och se över befintligt stödmaterial till skolor och huvudmän i fråga om politisk information i skolan.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser uttrycker att det är viktigt att det finns ett stödmaterial till skolor och huvudmän när det gäller politisk information i skolan. Detta gäller bl.a. *Statens skolverk* och *Högskolan Dalarna*. Ett antal remissinstanser har dessutom efterfrågat ytterligare vägledning. Detta gäller bl.a. *Statens skolinspektion*, *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* och *Friskolornas riksförbund*. *Sveriges skolledarförbund*, som ser det som självklart att Skolverket uppdaterar sin normering och rådgivning utifrån de lämnade förslagen, framför att det kan vara befogat att inför kommande valår satsa på en riktad informationskampanj.

Skälen för regeringens bedömning: För att tydliggöra vad som gäller för politisk information i skolan och för att ge stöd till rektorer, lärare och huvudmän har ett antal publikationer från olika myndigheter tidigare getts ut. I samband med 2010 års allmänna val och inför genomförandet av skolval 2010 gav regeringen Skolverket i uppdrag att ta fram ett stödmaterial om förutsättningarna för opinionsbildande verksamhet i skolan riktat till huvudmän och skolor (U2010/1216/S). Uppdraget redovisades i april 2010 varefter stödmaterialiet Politisk information i skolan publicerades på myndighetens webbplats. Syftet med stödmaterialiet var

att ge vägledning till rektorer, lärare och huvudmän om hur de skulle förhålla sig till skolans politiska omvärldskontakter. På regeringens uppdrag följde därefter Skolverket upp hur stödmaterialet hade tagits emot och hanterats av rektorer (U2012/1985/S), vilket ledde till att stödmaterialet reviderades 2012. Skolverket har också tagit fram skriften Juridisk vägledning, Mer om politisk information i skolan, en kortfattad version av Politisk information i skolan.

SKL ger i dag ut skriften Politiska partier i skolan. Vad gäller? Skriften är avsedd att vara ett komplement till Skolverkets stödmaterial och är framtagen för att diskutera hur skolan kan agera i fall när extrema och främlingsfientliga partier vill komma in i skolan och sprida sitt budskap.

Ungdomsstyrelsen, numera Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), fick inför 2014 års val och skolval i uppdrag att främja ungas intresse för demokrati och deras möjligheter att delta i politiska processer och i samtal om politik i skolan (Ju2013/7073/D, U2013/7806/UC) I februari 2014 publicerades stödmaterialet Prata politik!, ett metodmaterial för lärare som arbetar i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan och som vill bjuda in politiska partier till skolan.

Regeringen föreslår nu nya bestämmelser som förtydligar vad som gäller när skolor bjuder in politiska partier. Med anledning av den nya regleringen kommer de befintliga stödmaterialen att behöva uppdateras. Uppdateringen bör göras med utgångspunkt från de önskemål om stödmaterial som har framförts av remissinstanserna.

8 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.
--

Utredarens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredaren föreslog att bestämmelsen ska träda i kraft den 1 juli 2017.

Remissinstanserna: Endast tre remissinstanser har yttrat sig särskilt över förslaget till ikraftträdande. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* samt *Friskolornas riksförbund* tillstyrker utredningens förslag. *Statens skolverk* anser i stället att den nya bestämmelsen bör träda i kraft tidigast den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens förslag: Det är med anledning av kommande allmänna val hösten 2018 angeläget att den föreslagna lagändringen träder i kraft så snart som möjligt. Som *SKL* anser torde inga särskilda förberedelser behövas för skolor eller huvudmän. Regeringen anser att det är en fördel om berörda myndigheter – Skolverket och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor – hinner se över sina stödmaterial innan lagändringen träder i kraft, vilket tidigast bedöms kunna ske den 1 januari 2018. Ändringen i skollagen föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2018.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

9 Konsekvenser av förslaget

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna och landstingen

Den kommunala finansieringsprincipen innebär att kommuner och landsting inte bör åläggas nya uppgifter utan att de får möjlighet att finansiera dessa med annat än skatter.

I denna lagrådsremiss föreslås att en ny bestämmelse ska införas i skollagen som innebär att skolor får ett tydligare stöd för att kunna begränsa antalet partier som inbjuds till skolan. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, att förslaget inte kommer att medföra kostnadsökningar för kommunerna och landstingen.

Ekonomiska konsekvenser för företag

De företag som på samma sätt som kommuner och landsting kommer att omfattas av bestämmelsen är främst företag inom friskolesektorn, dvs. enskilda huvudmän för fristående skolor. I februari 2017 fanns det enligt uppgifter från Statens skolinspektion 602 enskilda huvudmän för grundskolor och 205 enskilda huvudmän för gymnasieskolor varav drygt hälften var aktiebolag och övriga stiftelser, ideella föreningar eller ekonomiska föreningar. Av Statens skolverks officiella statistik över skolväsendet läsåret 2016/17 framgår att enskilda huvudmän sammantaget drev 1 248 skolor med totalt 237 118 elever (820 fristående grundskolor med 149 481 elever och 428 fristående gymnasieskolor med 87 637 elever).

Den föreslagna bestämmelsen bedöms inte få några särskilda konsekvenser vad gäller konkurrensförmåga eller villkor i övrigt för företag.

Som utredningen framför kan någon särskild hänsyn till små företag inte tas vid regelns utformning, eftersom objektivitetsprincipen omfattar även enskilda som utför förvaltningsuppgifter. Denna princip måste således beaktas oavsett om det är ett större eller ett mindre företag som är huvudman för en fristående skola. Inte heller medför förslagen något ytterligare arbete för de fristående skolorna eftersom skolans demokratipppdrag och möjligheten att bjuda in politiska partier redan finns. Snarare förenklar bestämmelsen bedömningen av de rättsliga ramar som de fristående skolorna har att röra sig inom när skollagens demokratipppdrag utförs. Detta torde förenkla arbetet för de fristående skolorna.

Ekonomiska konsekvenser för staten

Förslaget innebär att myndigheter som har tagit fram stödmaterial för hur skolorna ska förhålla sig till politiska partier kommer att behöva uppdatera det. Enligt utredningen bedöms resursåtgången för detta arbete bli liten sett till arbetsinsatsen samt kostnaderna för tryckning och distribution av det nya materialet till huvudmän och skolor. Utredningen uppskattar att detta kommer att innebära en kostnad om ca 500 000 kronor för Skolverket respektive Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Regeringen gör ingen annan bedömning än utredningen och anser att kostnaden för arbetet kan rymmas inom myndigheternas befintliga medel.

Regeringen delar vidare *Valmyndighetens* uppfattning att ett införande av den föreslagna bestämmelsen skulle kunna leda till en ökad efterfrågan på uppgifter från myndigheten. Troligen kommer dock skolorna själva att ta fram uppgifter om partier som är representerade i valda församlingar utan att belasta myndigheten ytterligare. Förslaget bedöms därför inte innebära några ekonomiska konsekvenser för Valmyndigheten.

Förslaget medför inte några nya överklagandemöjligheter. Förslaget medför dessutom ett klargörande av gällande rätt och skapar handlingsfrihet för skolorna. Detta kommer troligen att minska risken för ovisshet beträffande rättsläget, och därmed minska antalet överklaganden eller prövningar av JO och JK. Förslaget bör därför i detta avseende inte innebära ökade kostnader för staten.

Konsekvenser för eleverna

De föreslagna bestämmelserna förtydligar rättsläget. Det är rektorn, som både är pedagogisk ledare och ansvarig för att upprätthålla ordningen på skolan, som utifrån elevernas bästa (1 kap. 10 § skollagen) ska besluta om politiska partier ska bjudas in. Regleringen tydliggör vidare att om så sker så bjuds partierna in som ett led i utbildningen och inte utifrån de politiska partiernas intresse av att få komma till skolan. Den nya paragrafen innehåller bestämmelser som förenklar för skolorna att bjuda in politiska partier t.ex. till en debatt och bestämmelserna ökar därmed möjligheterna för eleverna att bl.a. få ta del av sådana debatter.

Genom förtydliganden klargörs vikten av att skolan upprätthåller objektivitetsprincipen, vilket bidrar till att eleverna i skolan kan få möjlighet att få information om och möta företrädare med olika politiska uppfattningar. På detta sätt ges eleverna möjlighet att i utbildningen ta del av och utveckla förmågan att kritiskt granska olika partiers ställningstaganden och argument, som en del i den demokratiska fostran som skolväsendet ska bidra med. På så sätt förbereds eleverna för ett aktivt deltagande i samhället. Regeringen bedömer att de föreslagna bestämmelserna är förenliga med Sveriges åtagande enligt barnkonventionen.

Konsekvenser för det kommunala självstyret

Regeringens förslag och bedömningar i denna lagrådsremiss påverkar inte den grundläggande ansvarsfördelningen mellan staten och huvudmännen på skolans område. Förslaget innebär ett förtydligande av gällande rätt som förenklar för kommunala skolhuvudmän. Då förslaget inte går utöver objektivitetsprincipen innebär förslaget ingen inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män och för integrationen i samhället

Förslaget förtydligar innebörden av objektivitetsprincipen på skolans område och bedöms inte påverka möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslaget bedöms inte heller medföra några direkta konsekvenser för jämställdheten. Det är dock positivt ur ett jämställdhetsperspektiv att det blir tydligare för rektorer hur de kan arbeta för att

säkra skolans demokratiska uppdrag och skolans värdegrund, där jämställdhet är en viktig del.

Konsekvenser i förhållande till EU-rätten

Förslaget berör inte frågor som är reglerade i EU-rätten.

10 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

1 kap.

5 a § Rektorn beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Om politiska partier bjuds in får antalet partier begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet.

Rektorn får även bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval än som anges i första stycket, om urvalet sker på en annan objektiv grund.

Om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola enligt första eller andra stycket behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Rektorn får dock besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier.

I paragrafen, som är *ny*, finns bestämmelser om hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier till skolorna för att medverka i utbildningen.

I *första stycket* anges att rektorn beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Om politiska partier bjuds in får antalet partier begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i en eller flera kommuner eller i Europaparlamentet. Bestämmelsen är fakultativ, dvs. utgör en frivillig handlingsregel. Bestämmelsen är konstruerad med beaktande av objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen, dvs. den bestämmelse som anger att de som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Att det enligt bestämmelsen är rektorn som får bjuda in politiska partier hindrar inte rektorn från att delegera uppgiften till andra inom skolenheten. Detta följer av 2 kap. 10 § skollagen. Med vald församling i kommun avses de församlingar som åsyftas i 14 kap. 1 § regeringsformen, dvs. kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige. Sådana landsting som omfattas av lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län får enligt 4 § den lagen besluta att landstingsfullmäktige i stället ska betecknas regionfullmäktige. I den paragrafens andra stycke anges att vad som sägs i andra författningar i sådant fall gäller regionfullmäktige. Enligt förevarande bestämmelse kan en rektor välja att begränsa en inbjudan till politiska partier att medverka i utbildningen till vald församling i en eller flera kommuner. I normalfallet kommer denna bestämmelse förmodligen att tillämpas i förhållande till den kommun som skolan är belägen i. En fråga såsom en infrastrukturfråga, grönområdesfråga eller en fråga om kommunsammanslagning kan dock t.ex. beröra ytterligare en kommun utöver den kommun som skolan är belägen i. Rektorn kan då bedöma att det är bra för utbildningen att partier från båda kommunerna bjuds in och ska då tillämpa en objektiv grund för urvalet i förhållande till båda kommunerna.

Politiska partier får enligt den alternativa handlingsregel som framgår av *andra stycket* även bjudas in av rektorn utifrån någon annan objektiv

urvalsgrund än de som anges i första stycket. En sådan urvalsgrund kan exempelvis vara politiska partier som är berättigade till statligt partistöd enligt 3 § lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier eller som är berättigade till kommunalt partistöd enligt 2 kap. 9 § kommunallagen (1991:900) eller som har rätt till valsedlar på statens bekostnad enligt 6 kap. 8 § vallagen (2005:837). Ett objektvt urval kan också styras efter det ämne som ska diskuteras, t.ex. en lokalt eller regionalt avgränsad politisk fråga där lokalt eller regionalt verksamma partier har tagit sina positioner. Urvalskriterier får dock aldrig väljas i syfte att undvika ett särskilt politiskt parti eller de politiska åsikter som förväntas föras fram.

Av det *tredje styckets första mening* följer att om ett begränsat antal politiska partier har bjudits in till en skola enligt första eller andra stycket behöver inte andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges en sådan möjlighet. Skolan är inte en allmän plats som politiska partier har tillträde till.

Av det *tredje styckets andra mening* följer att rektorn dock får besluta att eleverna som ett led i utbildningen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ta del av information också från dessa andra politiska partier. Att informationen ska lämnas på ett lämpligt sätt understryker att det ligger inom skolans demokratiska uppdrag att på ett sakligt sätt hitta en bra metod för att åskådliggöra och belysa olika partiernas åsiktsinriktningar för eleverna. Bestämmelsen tar således avstamp i vad som är lämpligt för elevernas utbildning, inte vad som ligger i de politiska partiernas intresse. Bestämmelsen innebär inte att företrädare för ett politiskt parti har rätt att fysiskt närvara i skolan. Om skolan finner det lämpligt kan dock andra politiska partier tillåtas att närvara med företrädare, t.ex. vid ett bokbord i anslutning till en politisk debatt. Det kan också vara fråga om en inbjudan att lämna skriftligt material eller att medverka på annat sätt. Den information som partierna lämnar måste inte lämnas till eleverna exakt såsom partiet framställer den utan informationen kan i stället presenteras på ett annat sätt som en lärare bedömer lämpligt för elevernas utbildning. Detta kan exempelvis göras genom att partiernas uppfattningar i en viss fråga byggs in i undervisningen genom att läraren använder sig av det material som partierna har skickat in. Läraren ska då behandla de politiska partierna som skickat in material objektvt. Det innebär inte att varje uppfattning från alla partier måste redovisas. Läraren kan utifrån planeringen för undervisningen exempelvis i stället välja att lyfta fram alla partiernas uppfattningar i endast en viss fråga. Att läraren ska förhålla sig objektiv till partierna förtar inte heller lärarens uppgift att förmedla skolans värdegrund. Läraren kan således behöva belysa skillnader i åsikter i fråga om exempelvis synen på mänskliga rättigheter eller det demokratiska styret. Läraren kan även vägra spridning av information som är brottslig, t.ex. information som utgör hets mot folkgrupp.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 2016:04)

Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag har varit att analysera de bestämmelser som reglerar hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier i skolorna. Härutöver har uppdraget också innefattat att överväga om skolan ska kunna begränsa det antal politiska partier som skolan tar emot på objektiva grunder, t.ex. till att avse sådana partier som vid tillfället är representerade i riksdagen. Slutligen har uppdraget omfattat att lämna nödvändiga författningsförslag om det bedöms möjligt och lämpligt. Utredningen har därvid dock inte haft i uppgift att föreslå grundlagsändringar.

Skolans demokratiska uppdrag

En utgångspunkt som anges i direktiven är att det är önskvärt att elever i sin utbildning ges möjlighet att ta del av politisk opinionsbildning som en del av skolans uppdrag att förbereda elever för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetslivet. Utredningen har tolkat denna utgångspunkt på så sätt att det är av värde att elever ges möjlighet att möta olika politiska åsiktsyttringar som ett led i skolans demokratiska uppdrag.

Syftet för utbildningen rymmer ett demokratiskt uppdrag. Elever ska inhämta och utveckla både kunskaper och värden. Detta framgår av skollagen och utvecklas vidare i läroplanerna för varje skolform. Ett sätt att beskriva det demokratiska uppdraget är att använda begreppen om, genom och för. Eleverna ska lära om demokrati och mänskliga rättigheter. De ska också lära genom att grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter genomsyrar skolans lärmiljö. Målet är att de ska utveckla förmågor för att som samhällsmedborgare kunna verka aktivt i demokratin.

Politisk information i skolan ska därmed inte ses som ett fristående moment i skolan utan i stället som en integrerad del av undervisningen och/eller utbildningen.

Det är upp till varje skola att bestämma hur arbetet med det demokratiska uppdraget ska läggas upp. Ett delmoment i arbetet kan vara att bjuda in politiska partier till skolan. Genom att t.ex. på skolan anordna en debatt mellan eller en utfrågning av företrädare för olika politiska partier kan flera viktiga demokratiska principer belysas för eleverna, såsom bl.a. den i konstitutionen förankrade principen om fri åsiktsbildning som anges i 1 kap. 1 § första stycket regeringsformen (RF).

Skolans miljö ska präglas av skolans värdegrund. Denna värdegrund ska inordnas under de övergripande stadgandena och bestämmelserna om fri- och rättigheter som finns i 1 och 2 kap. RF och som kan sägas vara vår konstitutions värdegrund.

Hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier – en rättslig analys

Besök av företrädare för politiska partier på skolor i dag föregås ofta av att ett politiskt parti anmäler intresse av att få komma till skolan. Det är dock rektorn som bestämmer om ett politiskt parti ska få besöka skolan eller inte. Detta hänger samman med att en skola inte är en allmän plats där utomstående får vistas.

Följden av detta är att yttrandefriheten inte innefattar någon rätt för en enskild eller en grupp av personer att få tillträde till en skola för att där uttrycka åsikter.

En utgångspunkt för utredningen är därför att det alltid är skolan som bjuder in politiska partier – även i det fallet att initiativet till besöket kommer från ett politiskt parti.

Det finns inte i dag någon bestämmelse i skollagen (2010:800) som anger hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier. Den rättsliga ramen för en sådan inbjudan framgår av objektivitetsprincipen som är lagfäst i 1 kap. 9 § RF. Enligt objektivitetsprincipen ska skolan iakttä saklighet och opartiskhet när politiska partier bjuds in till skolan.

Hur objektivitetsprincipen ska tillämpas i praktiken har tolkats genom domstolspraxis och uttalanden från Justitieombudsmannen (JO) och Justitiekanslern (JK). Praxis på området är knapp. Endast två rättsfall, RÅ 1981 ref. 2:26 I och RÅ 1981 ref. 2:26 II, finns. Däremot har JO och JK behandlat ämnet i många beslut som har lagts fram under en lång följd av år.

Utredningens slutsats av sin analys av gällande rätt är att rättsläget är oklart när det gäller hur skolor ska bjuda in politiska partier. Enligt den praxis som finns kan den uttolkningen av 1 kap. 9 § RF göras att en skola av praktiska skäl kan begränsa antalet politiska partier som skolan bjuder in under förutsättning att urvalet sker på objektiv grund. Ett sådant objektivi- urval kan t.ex., som framhålls i RÅ 81 nr 2:26 II, vara partier som är representerade i riksdagen eller i kommunens fullmäktige.

JO har för sin del tolkat gällande rätt på så sätt att om en skola av praktiska skäl begränsar antalet partier som skolan bjuder in så anses inte beslutet strida mot lag under förutsättning att urvalet görs objektivt och inte heller innebär att övriga organisationer utesluts från att i en eller annan form delta i verksamheten. Utredningen kan konstatera att detta blivit en väletablerad tolkning av hur objektivitetsprincipen ska tillämpas.

I ett beslut (den 27 september 2010, dnr 3110-2009) har JO dock uttalat att utgångspunkten för begreppet ”i en eller annan form delta i verksamheten” är att ett parti eller en organisation som uttryckt intresse för att delta ska tillåtas göra detta ”på samma villkor” som de som inbjudits. JO säger vidare i beslutet att om en skola av praktiska skäl måste avslå en begäran från ett parti eller en organisation om att få tillträde till skolan för att delta i en debatt, är skolledningen i princip skyldig att bereda partiet eller organisationen möjlighet att få komma till skolan vid ett annat tillfälle för att lämna information i den fråga som debatten handlade om.

Det är särskilt uttalandena i detta JO-beslut som gör att rättsläget framstått som oklart. Det kan enligt utredningens mening inte anses självklart att uttrycket ”i en eller annan form delta i verksamheten” ska tolkas på så sätt att skolan måste låta även representanter från de partier som från början inte blev inbjudna att få besöka skolan. Deltagandet kan ske i andra former.

En ny bestämmelse införs i skollagen

Mot bakgrund av det oklara rättsläget föreslår utredningen att en ny bestämmelse införs i skollagen som rymms inom 1 kap. 9 § RF. Enligt den föreslagna bestämmelsen ges skolan möjlighet att begränsa antalet inbjudna partier att medverka i utbildningen till samtliga de som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i kommun eller Europaparlamentet.

Enligt bestämmelsen kan skolan också bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval om urvalet sker på annan objektiv grund.

Om politiska partier har bjudits in, ska eleverna som ett led i utbildningen ges möjlighet att på lämpligt sätt få ta del av information också från andra politiska partier som har anmält intresse av att få medverka.

En utgångspunkt för bestämmelsen är att praktiska skäl påkallar att skolan ges möjlighet att begränsa antalet politiska partier som skolan bjuder in. Vid det senaste riksdagsvalet fanns ca 40 partibeteckningar registrerade på Valmyndighetens hemsida. Det säger sig självt att det inte är möjligt för en skola att bjuda in ett så stort antal partier.

När en skola bjuder in politiska partier är det ett led i skolans demokratiska uppdrag. För att tydliggöra detta anges i den föreslagna bestämmelsen att politiska partier bjuds in för att medverka i utbildningen.

Den första delen av bestämmelsen är fakultativ. Det betyder att en skola inte måste använda sig av de objektiva urvalskriterier som anges där. En skola kan dock inte frångå objektivitetsprincipen när politiska partier bjuds in. Om en skola väljer att använda sig av ett annat urval måste detta fortfarande ske på objektiv grund. Det är t.ex. i strid med objektivitetsprincipen att låta bedömningen av frågan om ett politiskt parti ska få komma till skolan vara beroende av vilka åsikter som partiet kan väntas föra fram.

Elever ska alltid, som ett led i utbildningen, ges möjlighet att på lämpligt sätt få ta del av information från politiska partier som inte blivit inbjudna av skolan men som anmält intresse av att delta. Detta gäller alltså oavsett om skolan tillämpat huvudregeln eller bjudit in politiska partier enligt en annan objektiv grund. Denna del av den föreslagna bestämmelsen är en kodifiering av den princip som JO etablerat – nämligen att en skola av praktiska skäl kan begränsa antalet politiska partier som skolan bjuder in under förutsättning att urvalet sker på objektiv grund och inte innebär att övriga organisationer utesluts från att i en eller annan form delta i verksamheten om de anmäler intresse för det. Utredningen har här valt begreppet ”lämpligt sätt” i stället för ”en eller annan form”, eftersom det enligt utredningen är ett uttryck som bättre lämpar sig för lagtext och dessutom är lättare att förstå.

Det är upp till skolan att bedöma vad som är ett lämpligt sätt för eleverna att ta del av det aktuella partiets information. Man kan här tänka sig flera varianter som uppfyller bestämmelsens syfte – allt från medverkan på samma sätt som de sedan tidigare inbjudna partierna till att skriftlig information från partiet görs tillgänglig för eleverna. Ett mål med den föreslagna bestämmelsen är att bringa klarhet för skolor i frågan om hur de ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier. Det vore enligt utredningen en olycklig utveckling om skolor avstår från att bjuda in politiska partier på grund av det oklara rättsläget. Värden och principer som fri åsiktsbildning och betydelsen av valhandlingen kan belysas för eleverna, samtidigt som också demokratins former kan komma till uttryck genom t.ex. en debatt mellan eller en utfrågning av företrädare för olika politiska partier.

Det bör i sammanhanget dock understrykas att skolan kan fullgöra det demokratiska uppdraget på olika sätt. Att bjuda in politiska partier till skolan är ett av flera sätt att arbeta med det demokratiska uppdraget. Det är alltså inte ett måste för en skola att göra det.

Yttrandefrihet, ordningsregler och debattklimat i skolan

När en skola bjuder in företrädare för politiska partier är den första frågeställningen hur en sådan inbjudan görs. Åtskilliga andra frågor kan uppstå när företrädarna väl är på plats. Vilken roll får de personer som kommer till skolan för att företräda ett politiskt parti? Och vad gäller vidare om den grundlagsskyddade yttrandefriheten i dessa situationer? Utredningens huvuduppdrag är alltså intimt sammankopplad med flera sådana sidofrågor som rör politisk information i skolan. Utredningen ger sin syn på dessa frågor i betänkandet. Några av utredningens slutsatser presenteras i det följande.

Utgångspunkten är att besökande politiker har lika lite som andra utomstående personer rätt att komma till en skola för att där yttra sina åsikter. I en politisk debatt på skolan kan såväl elever från skolan som utomstående politiker tänkas vara med. Eleverna, som ju redan finns på skolan, har rätt att där vara politiskt aktiva och utöva sin yttrandefrihet. Ordningsargument får inte vara ett sätt att styra elevernas åsikter. Enligt utredningen måste utomstående politiker få delta i en politisk debatt i skolan på lika villkor som eleverna som vistas där. En utomstående person som efter inbjudan får komma till en skola i egenskap av politiker och för att uttrycka åsikter bör inte anses omfattad av begreppet ”var och en som verkar inom utbildningen” i 1 kap. 5 § skollagen.

Skolledningen måste ingripa mot brottsliga yttranden. Det åligger också skolledningen att agera mot åsiktsyttringar som trakasserar eller kränker en elev. Det är därför inte i strid med yttrandefriheten att skolpersonal agerar med anledning av gjorda uttalanden i skolan som kränker eller trakasserar en elev.

Däremot är det i strid med yttrandefriheten att avbryta en till skolan inbjuden utomstående person därför att han eller hon uttalar något som inte överensstämmer med skolans värdegrund. Detsamma gäller också för sådana trakasserier eller kränkningar som inte är brottsliga.

Ett agerande från skolans sida i en sådan situation kan dock utformas så att det inte strider mot yttrandefriheten. Det gäller då att agera så att det inte framstår som en repressalie mot den som fällt yttrandet och att ha ett sakligt förhållningssätt. T.ex. kan andra deltagare i en debatt inbjudas att i en replik ge uttryck för sin uppfattning i frågan. Lärare och andra som verkar inom utbildningen har att behandla och problematisera sådana uttalanden samt att tydliggöra skolans värdegrund.

Mot bakgrund av att eleverna på grund av skolplikten eller närvaroskyldigheten är tvungna att delta i undervisningen och utbildningen får det även anses finnas en yttre gräns för den grad av politisk opinionsbildning som rimligen kan få förekomma i skolan. Det betyder att det framöver fordras betydande varsamhet när eleverna möter politisk information under lektionstid. För detta har skolan, de deltagande politikerna och eleverna var och en sin andel av ansvaret. Det bör gärna från skolans sida ställas upp debattregler och yttre förhållningsregler inför en debatt. När skolan bjuder in företrädare för politiska partier till skolan inom ramen för utbildningen kan detta t.ex. göras genom att välkomna dem med ett informationsbrev. I brevet kan skolans värdegrund framgå liksom debattregler och annat som rör besöket.

En viktig sak att lyfta fram när det gäller politisk information i skolan är elevinflytandet. Enligt 4 kap. 9 § skollagen ska elever ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras och ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Redan på grund av detta bör eleverna vara delaktiga i ett arrangemang där politiska partier bjuds in. Utredningen tror också att intresset kommer att öka hos eleverna om de får vara med att planera hur besöket ska ordnas.

Elevernas inflytande innebär dock givetvis inte att de kan bestämma att ett visst parti inte ska få möjlighet att lämna information på grund av att det politiska budskapet inte gillas från elevernas sida. Det finns alltså inte utrymme för avsteg från objektivitetsprincipen på grund av elevernas uppfattning i ett sådant avseende.

Rättslig status för fristående skolor i konstitutionella sammanhang

Enskilda, dvs. bolag, föreningar, stiftelser, registrerade trossamfund eller enskilda individer, får efter ansökan godkännas som huvudmän för bl.a. skolformerna grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem (se 2 kap. 5 § skollagen). En viktig fråga är hur man bör se på fristående skolor i konstitutionella sammanhang. Utredningen gör en sådan analys i betänkandet.

Här bör främst framhållas att fristående skolor omfattas av objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § RF när de fullgör offentliga förvaltningsuppgifter. En fristående skola som bjuder in politiska partier inom ramen för utbildningen måste alltså beakta objektivitetsprincipen – precis som allmänna skolor. Den föreslagna bestämmelsen gäller såväl för allmänna skolor som för fristående sådana.

Konsekvenser och ikraftträdande

Bilaga 1

Enligt direktiven ska utredningen beskriva konsekvenser för bl.a. elever utifrån barnkonventionen. Utredningens bedömning är att den föreslagna bestämmelsen är väl förenlig med barnkonventionen. Bestämmelsen ryms inom objektivitetsprincipen och syftar till att en skola ska iaktta saklighet och opartiskhet när politiska partier bjuds in. Därigenom säkerställs att eleverna får möta företrädare för politiska partier utifrån ett objektivt urval.

Utredningen bedömer att den föreslagna bestämmelsen kan träda i kraft den 1 juli 2017.

Lagförslag i betänkandet

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800) att det ska införas en ny paragraf, 1 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 a §

När företrädare för en skolenhet bjuder in politiska partier för att medverka i utbildningen får antalet partier begränsas till samtliga de partier som är representerade i antingen riksdagen, vald församling i kommun eller Europaparlamentet.

Politiska partier får också bjudas in utifrån ett annat urval än som anges i första stycket, om urvalet sker på annan objektiv grund.

Om politiska partier har bjudits in, ska eleverna som ett led i utbildningen ges möjlighet att på lämpligt sätt få ta del av information också från andra politiska partier som har anmält intresse av att få medverka.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Förvaltningsrätten i Stockholm, Justitiekanslern (JK), Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Valmyndigheten, Skatteverket, Sameskolstyrelsen, Sametinget, Uppsala universitet, Högskolan Dalarna, Alingsås kommun, Alvesta kommun, Arvika kommun, Askersunds kommun, Dals-Eds kommun, Göteborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Kiruna kommun, Linköpings kommun, Malmö kommun, Solna kommun, Stockholms kommun, Varbergs kommun, Norrbottens läns landsting, Södermanlands läns landsting, Uppsala läns landsting, Friskolornas riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Folkbildningsrådet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Sveriges elevkårer, Sveriges skolläraryrkesförbund, Sveriges Kommuner och Landsting, Direktdemokraterna, Enhet, Liberala ungdomsförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Ung vänster och Unga Feminister.

Ett spontant yttrande har även inkommit från Sveriges kristna råd.

Följande remissinstanser har förklarat sig avstå eller har inte lämnat något yttrande: Skatteverket, Göteborgs universitet, Malmö högskola, Dals-Eds kommun, Hammarö kommun, Karlstads kommun, Malung-Sälens kommun, Norbergs kommun, Ovanåkers kommun, Ragunda kommun, Sigtuna kommun, Sölvesborgs kommun, Tanums kommun, Vimmerby kommun, Åmåls kommun, Öckerö kommun, Överkalix kommun, Dalarnas läns landsting, Jämtlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Academedia AB, Handikappförbunden (HSO), Lika Unika, Idéburna skolors riksförbund, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges ungdomsråd, NUNI – Nätverket för lokalt ungdomsinflytande, Civil Right Defenders, Kunskapsskolan, Praktiska Sverige AB, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sveriges elevråd – SVEA, Sveriges journalistförbund, Tidningsutgivarna AB, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Utgivarna, Socialdemokraterna, Moderaterna, Sverigedemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Vänsterpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna, Piratpartiet, Feministiskt initiativ, Dalarnas sjukvårdsparti, Djurens parti, Liberala partiet, Centerpartiets ungdomsförbund, Grön Ungdom, Kristdemokratiska ungdomsförbundet, Moderata ungdomsförbundet, Ungsvenskarna och Ung Pirat.